

Tomasz Kołodziej*

PRZYPADKOWOŚĆ CZY RACJONALNOŚĆ – WYBORY EDUKACYJNE STUDENTÓW UNIWERSYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

Przemiany systemu szkolnictwa wyższego w Polsce po roku 1990, które umożliwiły powstawanie niepublicznych uczelni wyższych oraz wprowadziły reguły wolnorynkowe, doprowadziły w konsekwencji do umasowienia i upowszechnienia wyższego wykształcenia. Studia, wcześniej osiągalne dla nielicznych, nagle stały się powszechnie dostępne. W ten sposób Ustawa o szkolnictwie wyższym z 12 września 1990 r. stała się kamieniem milowym, otwierającym nowy rozdział w historii szkolnictwa wyższego w Polsce (Antonowicz i in. 2011). Oczywiście przemiany w sferze prawnej, instytucjonalnej i organizacyjnej były tylko jednym z czynników, które zaistniały w tamtym okresie. Drugim niezwykle istotnym elementem były przemiany demograficzne, które nałożyły się na zmiany organizacyjne (Zielińska 2016). Jak zaznacza Elżbieta Ingot-Brzęk, należy zauważyć i przyjąć to, że okres od roku 1991 do roku 2007 odznaczał się rosnącą liczbą studentów i właśnie ten wzrost był czynnikiem warunkującym rozwój szkolnictwa wyższego (Ingot-Brzęk 2012). Jednocześnie, jedną z cech charakterystycznych dla rozwoju i umasowienia edukacji na tym poziomie były przemiany preferencji dotyczących wyboru kierunków studiów. Najpopularniejsze w tym okresie stały się kierunki pedagogiczne, humanistyczne i społeczne, a mniejszym zainteresowaniem cieszyły się kierunki techniczne i ścisłe. W konsekwencji zaowocowało to wejściem na rynek pracy w krótkim czasie zbyt dużej, w stosunku do zapotrzebowania, liczby osób z wykształceniem pedagogicznym, humanistycznym lub społecznym, a zbyt małej liczby z wykształceniem technicznym i po kierunkach ścisłych. Skutkiem tego procesu, każdy kolejny rocznik absolwentów tych najpopularniejszych kierunków miał coraz większe problemy ze znalezieniem pracy zgodnej z posiadanym wykształceniem. To właśnie ta sytuacja niedopasowania pomiędzy wykształceniem osób wchodzących na rynek pracy a potrzebami tego rynku doprowadziła do powstania opinii, że niektóre kierunki studiów sprzyjają, a inne utrudniają znalezienie zatrudnienia (Ingot-Brzęk 2012). Zmiany te nie mogły pozostać bez wpływu na decyzje kandydatów podczas wyboru kierunku studiów. Głównymi motywami, jakie kierują osobami podczas podejmowania decyzji o rozpoczęciu studiów wyższych i wyborze kierunku, powinny

---

* **Tomasz Kołodziej**, mgr – Uniwersytet Zielonogórski, Instytut Socjologii; e-mail: t.kolodziej@is.uz.zgora.pl.

być m.in. chęć poszerzania wiedzy, zdobywania kwalifikacji zawodowych, pragnienie rozwoju osobistego i planowanie własnej kariery zawodowej. Pomimo tego, nierzadko zdarza się, że motywem jest jedynie chęć zdobycia dyplomu i możliwość legitymowania się wyższym wykształceniem (bez względu na to, jakie miałyby ono być) (por. Jarecki 2015). Najogólniej rzecz biorąc, motywy wyboru kierunku kształcenia można podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne (Skarżyńska, Gasparski 2001; Sławecki, Wach-Kąkolewicz 2012). W tym kontekście motywacje nakierowane np. na sukces zawodowy należałoby określić jako motywacje zewnętrzne, podczas gdy te związane z dążeniem do samorealizacji i rozwoju powinny zostać określone mianem wewnętrznych. Warto jednocześnie na wstępie zaznaczyć, że posiadanie doświadczeń zawodowych zdobywanych w trakcie studiów nie miało istotnego wpływu na wskazania badanych. Powodem może być to, że nie posiadając określonego wykształcenia, studenci najczęściej nie są w stanie podejmować pracy zgodnej ze studiowanym aktualnie kierunkiem. W związku z tym ich doświadczenia pochodzą głównie z prac dorywczych, tymczasowych, które nie wymagają wysokich kwalifikacji (Nyćkowiak, Kołodziej 2014a; 2014b).

Kolejną kwestią staje się zadowolenie studentów z jakości kształcenia. Odwołując się do pojęcia marki w kontekście wartości dyplomu ukończenia uczelni wyższej, autorzy artykułu *Rola marki dyplomu w perspektywie niżu demograficznego w Polsce (2010-2020)* zwracają uwagę, że w przyszłości kandydaci będą się kierować nie tylko nazwą uczelni wyższej czy kierunkiem, ale również jakością oferowanego kształcenia (Antonowicz i in. 2011). Biorąc pod uwagę tę argumentację, można przyjąć, że coraz istotniejszym czynnikiem wpływającym na decyzję o wyborze konkretnej uczelni i kierunku będzie zadowolenie studentów z programów nauczania, które może się wyrazić poprzez deklarację gotowości powtórzenia dokonanych wyborów edukacyjnych, oraz to jak oceniają oni swoje szanse na rynku pracy po ukończeniu procesu kształcenia.

Należy pamiętać, że decyzje o podjęciu studiów oraz wyborze kierunku to w rzeczywistości dopiero pierwsze dwa kroki, jakie robi kandydat na studia. W sytuacji niżu demograficznego oraz dużej konkurencyjności na rynku uczelni wyższych samo zdobycie indeksu przestaje być problemem. Zostając studentami, kandydaci znajdują się jednak w zupełnie nowej sytuacji. Ich wyobrażenia i motywacje, którymi się kierowali, zostają skonfrontowane z doświadczeniami, które zdobywają w trakcie studiów. Wnioski, jakie studenci wyciągną z tego porównania, mogą się przełożyć na poczucie zadowolenia lub rozczarowania dokonаныmi wyborami edukacyjnymi oraz na plany związane z kolejnym etapem kształcenia lub wejściem na rynek pracy. W ten sposób pierwotna strategia edukacyjna, opierająca się na konkretnych motywacjach i założeniach odnośnie do przyszłości, zarówno edukacyjnej, jak i zawodowej, może zostać zmodyfikowana lub całkowicie zmieniona. Należałoby podkreślić istotę tego właśnie momentu, ponieważ, odnosząc się do słów Ulricha Becka, przemiany, jakie dokonują

się w społeczeństwie, oraz kryzysy na rynku pracy właściwie uniemożliwiają studentom dokonywanie długoterminowych planów dotyczących ich karier zawodowych. Zostają oni jednocześnie zmuszeni do dostosowywania się do bieżącej sytuacji i modyfikowania swoich dotychczasowych strategii (Beck 2002).

Przypadkowość czy racjonalność?

Proponowany artykuł stanowi próbę odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakimi motywami kierowali się badani studenci, podejmując decyzję o kontynuacji nauki na poziomie wyższym oraz wybierając kierunek studiów?
2. Jakie, zdaniem badanych, perspektywy zawodowe daje studiowany kierunek i jakie korzyści wiążą się z wykonywaniem zawodu zgodnego z wykształceniem?
3. Jakie decyzje podjęliby badani, gdyby ponownie mogli dokonać wyboru uczelni i kierunku studiów?

Jednocześnie celem przedkładanych analiz będzie zbadanie, czy wybory studentów są spójne, czy wskazaniom określonych motywów podejmowania studiów towarzyszą zbieżne z nimi motywy wyboru kierunku.

Źródła danych, próba badawcza oraz uwagi wstępne do analiz

Wykorzystane w analizach dane pochodzą z polskiej części międzynarodowego badania *Młodzież akademicka w czasach nieufności i zagrożeń cywilizacyjnych. Międzykrajowe badania porównawcze*, które zostało zrealizowane w Polsce na Uniwersytecie Zielonogórskim oraz na Ukrainie na Charkowskim Uniwersytecie Narodowym im. Karazina, Wschodnioeuropejskim Narodowym Uniwersytecie im. Łesi Ukrainki oraz Narodowym Uniwersytecie Technicznym w Łucku. Badanie realizowane było w maju i kwietniu 2015 r. Polska część projektu obejmowała 418 studentów III roku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia na Uniwersytecie Zielonogórskim. Próba dobrana została w sposób losowo warstwowy i miała charakter reprezentatywny dla populacji studentów III roku (Lisowski 2016).

W przedstawionych poniżej analizach wartości procentowe nie sumują się w kolumnach do 100%, ponieważ wykorzystywane pytania były pytaniami wielokrotnego wyboru. Wykorzystywane w analizach grupy kierunków są agregatami stworzonymi w ramach prac zespołu przeprowadzającego badanie i miały ograniczyć wpływ niewielkiej liczebności poszczególnych grup studentów niektórych kierunków. Szczegółowe informacje na ten temat znajdują się w książce *Młodzież w czasach nieufności. Studenci zielonogórcy o sobie i innych* (Zielińska, Szaban red. 2016). Stosowane w analizach czynniki merytoryczne, rodzinno-towarzyskie, pozaedukacyjne oraz czynniki dostępu

powstały jako agregaty złożone ze wskazywanych przez respondentów odpowiedzi dotyczących motywów podjęcia studiów wyższych oraz wyboru kierunku kształcenia¹. Podobnie stworzono czynniki korzyści związanych z wykonywaniem zawodu zgodnego ze zdobywanym wykształceniem, które wynikają ze szczegółowych wskazań respondentów². Zebrane dane nie pozwalają na wyodrębnienie żadnego z motywów ani żadnej z korzyści jako najważniejszych. Ograniczenia te zadecydowały o tym, że wybranie przez respondenta którejkolwiek z odpowiedzi wchodzących w skład danego czynnika traktowane jest równoznacznie z jego wskazaniem³.

Motywy podjęcia studiów wyższych oraz wyboru kierunku

Przeprowadzone analizy motywacji podjęcia studiów wyższych wskazały nieznaczne rozbieżności w odpowiedziach studentów poszczególnych kierunków (tabela 1). Studenci wszystkich kierunków niemal jednakowo często wskazywali, że kierowali się motywami o charakterze merytorycznym. Są to jednocześnie najczęściej wskazywane motywy podjęcia studiów. Warto zaznaczyć, że czynniki pozaedukacyjne w najmniejszym stopniu brane były pod uwagę przez studentów kierunków technicznych i ścisłych.

¹ W odniesieniu do motywów podjęcia studiów wyższych za czynniki o charakterze merytorycznym uznane zostały te odnoszące się do chęci zostania specjalistą w danym zawodzie, zapewnienia sobie dochodów i prestiżu po ukończeniu studiów oraz uzyskania wyższego wykształcenia. Do czynników rodzinno-towarzyskich zaliczono motywy związane z wpływem rodziców oraz kontynuacją rodzinnej tradycji. Za czynniki pozaedukacyjne uznano te związane z chęcią zabawy, posmakowania studenckiego życia oraz zamieszkania w większym mieście.

Analizując motywy wyboru kierunku kształcenia, za czynniki merytoryczne uznano chęć zapewnienia sobie wyższych szans na zdobycie pracy po studiach, zainteresowania, możliwość pracy w społecznie pożytecznym zawodzie. Do czynników rodzinno-towarzyskich zaliczono kontynuację tradycji rodzinnej, wpływ rodziców oraz wyborów dokonanych przez znajomych. Do czynników związanych z dostępem zaliczono natomiast łatwość w dostaniu się na dany kierunek i łatwość ukończenia podjętych studiów oraz konieczność wynikającą z niedostania się na wymarzony kierunek.

² Czynniki korzyści związanych z rozwojem zawodowym stworzony został na podstawie wskazań dotyczących rozwoju, samorealizacji, wykonywania twórczej pracy, możliwości rozwiązywania problemów. Czynniki korzyści związanych z pozycją społeczną oparty został na odpowiedziach dotyczących możliwości zajęcia wysokiej pozycji społecznej, zdobycia prestiżu i szacunku ludzi. Do czynnika korzyści materialnych zaliczono wskazania dotyczące dochodów, możliwości znalezienia pracy za granicą oraz dodatkowych świadczeń. Czynniki użyteczności społecznej zawodu został stworzony na podstawie odpowiedzi dotyczącej takiej właśnie cechy wyuczonego zawodu, natomiast czynnik dotyczący warunków i organizacji trybu i czasu pracy powstał na podstawie odpowiedzi dotyczących korzyści wynikających z elastycznego czasu pracy, dużej ilości wolnego czasu oraz braku szkodliwości dla zdrowia.

³ Respondenci, udzielając odpowiedzi na pytania dotyczące motywów podjęcia studiów i wyboru kierunku kształcenia, mieli możliwość wskazania maksymalnie trzech odpowiedzi w każdym z tych pytań. W pytaniu dotyczącym korzyści wynikających z wykonywania zawodu zgodnego z wykształceniem, jakie będą posiadali, respondenci mogli wskazać pięć odpowiedzi. Za każdym razem badani wskazywali odpowiedzi w dowolnym porządku.

Jednocześnie wśród wszystkich badanych najrzadziej, jako te, które motywowały do podjęcia studiów, wskazywano czynniki rodzinno-towarzyskie.

Tabela 1. Motywy podjęcia studiów wyższych przez badanych (dane w procentach)

Kierunek studiów	Czynniki merytoryczne	Czynniki rodzinno-towarzyskie	Czynniki pozaedukacyjne
Artystyczno-humanistyczno-społeczne	91,6	7,1	53,2
Techniczno-ściśle	95,1	7,7	51,0
Nauki ekonomiczne	87,7	6,1	60,5

Źródło: opracowanie własne.

O ile w kwestii dotyczącej motywów podejmowania studiów wyższych różnice pomiędzy grupami studentów są niewielkie, o tyle w przypadku motywów wyboru kierunku jest już inaczej. Wydaje się, że swoistość konkretnych kierunków wpływa na motywy skłaniające do ich wyboru. Dane przedstawione w tabeli 2 pozwalają powiedzieć, że studenci kierunków techniczno-ściślejszych zdecydowanie częściej wskazywali na motywy o charakterze merytorycznym i wyraźnie rzadziej, niż pozostali studenci, na motywy dotyczące łatwości dostępu do danego kierunku studiów. Wyraźne różnice dotyczą także czynników zewnętrznych, które wpłynęły na decyzję o wyborze kierunku kształcenia. Najczęściej wskazywali je studenci kierunków ekonomicznych.

Tabela 2. Motywy wyboru kierunku studiów przez badanych (dane w procentach)

Kierunek studiów	Czynniki merytoryczne	Czynniki rodzinno-towarzyskie	Czynniki dostępu
Artystyczno-humanistyczno-społeczne	82,5	10,4	26,6
Techniczno-ściśle	95,8	11,9	14,7
Nauki ekonomiczne	77,2	17,5	29,8

Źródło: opracowanie własne.

W celu zweryfikowania założenia o spójności wskazywanych przez badanych motywów zestawiono ich odpowiedzi. Z danych zaprezentowanych w tabeli 3 wynika, że studenci, którzy wskazywali czynniki merytoryczne jako motywy podjęcia studiów wyższych, w zdecydowanej większości deklarowali również kierowanie się takimi motywami przy wyborze kierunku kształcenia. Największa zgodność w tym zakresie wystąpiła we wskazaniach studentów kierunków techniczno-ściślejszych. W pozostałych przypadkach zgodność pomiędzy motywami podjęcia studiów a motywami wyboru kierunku była niższa i nie przekroczyła 50%.

Tabela 3. Motywy podjęcia studiów i wyboru kierunków kształcenia (dane w procentach)

Motywy podjęcia studiów	Kierunek studiów	Motywy wyboru kierunku studiów		
		czynniki merytoryczne	czynniki dostępu	czynniki rodzinno-towarzyskie
Czynniki merytoryczne	artystyczno-humanistyczno-społeczne	85,1		
	techniczno-ściśle	97,8		
	nauki ekonomiczne	81,0		
Czynniki pozaedukacyjne	artystyczno-humanistyczno-społeczne	28,0		
	techniczno-ściśle	15,1		
	nauki ekonomiczne	37,7		
Czynniki rodzinno-towarzyskie	artystyczno-humanistyczno-społeczne			27,3
	techniczno-ściśle			45,5
	nauki ekonomiczne			14,3

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiadając na pierwsze pytanie, można powiedzieć, że studenci, którzy decydują się na podjęcie studiów, kierując się motywami o charakterze merytorycznym, także tego typu czynniki biorą przede wszystkim pod uwagę, dokonując wyboru kierunku kształcenia. Świadczyć to może o przemyślanej strategii edukacyjnej. Jednocześnie warto zaznaczyć, że są to czynniki najczęściej wskazywane przez wszystkich badanych.

Korzyści zawodowe wynikające z wykonywania zawodu zgodnego z wykształceniem i perspektywy zawodowe w oczach studentów

Można sądzić, że studenci III roku studiów licencjackich, w pewnym przynajmniej stopniu, mają świadomość tego, z jakimi korzyściami wiąże się wykonywanie zawodu zgodnego ze studiowanym przez nich fakultetem. Jednocześnie wiedza ta jest swoistym odzwierciedleniem wyobrażeń i oczekiwań studentów na temat takiej pracy. Zaprezentowane w tabeli 4 wyniki pozwalają dostrzec zgodność tych wyobrażeń z motywami wyboru kierunków kształcenia.

Przedstawione dane pozwalają stwierdzić, że bez względu na motywy, jakimi kierowali się studenci, podejmując decyzję o wyborze kierunku studiów, najczęściej wskazywali, że ich przyszły zawód wiąże się z możliwością rozwoju zawodowego, poszerzenia kwalifikacji i wiedzy. Jednocześnie studenci kierunków techniczno-ściślych wyraźnie częściej niż pozostali respondenci wskazywali, że z wykonywaniem zawodu zgodnego ze zdobywanym przez nich wykształceniem związane są korzyści finansowe. Ponadto

Tabela 4. Korzyści wykonywania zawodu zgodnego z wykształceniem w kontekście motywów wyboru kierunku studiów (dane w procentach)

Motywy wyboru kierunku studiów	Kierunek studiów	Korzyści związane z wykonywaniem zawodu zgodnego z wykształceniem				
		związane z rozwojem zawodowym	związane z pozycją społeczną	związane z korzyściami materialnymi	związane z użytecznością społeczną zawodu	związane z warunkami i organizacją trybu i czasu pracy
Czynniki merytoryczne	artystyczno-humanistyczno-społeczne	96,1	22,8	27,6	54,3	34,6
	techniczno-ściśle	89,1	34,3	73,7	9,5	26,3
	nauki ekonomiczne	79,5	45,5	53,4	19,3	35,2
Czynniki rodzinno-towarzyskie	artystyczno-humanistyczno-społeczne	81,3	50,0	37,5	31,3	37,5
	techniczno-ściśle	94,1	47,1	76,5	0,0	29,4
	nauki ekonomiczne	85,0	40,0	50,0	30,0	70,0
Czynniki dostępu	artystyczno-humanistyczno-społeczne	82,9	24,4	19,5	56,1	41,5
	techniczno-ściśle	76,2	28,6	61,9	19,0	4,8
	nauki ekonomiczne	70,6	29,4	47,1	23,5	55,9

Źródło: opracowanie własne.

warto zauważyć, że studenci, którzy deklarowali, że podczas wyboru kierunku studiów kierowali się motywami o charakterze merytorycznym lub rodzinno-towarzyskim, częściej niż ci, którzy zwracali uwagę na czynniki związane z łatwością dostępu, wskazywali na korzyści związane z rozwojem i możliwością samorealizacji oraz korzyściami finansowymi.

Oceniając swoje szanse na pracę w zawodzie zgodnym z wykształceniem (tabela 5), badani wykazują się dużym optymizmem. Wśród studentów kierunków technicznych i ścisłych 82,2% stwierdziło, że znajdzie pracę w takim zawodzie. W pozostałych grupach było to 64,2% i 61,9% badanych. Jednocześnie to właśnie w grupie studentów kierunków technicznych i ścisłych najmniejszy odsetek badanych deklarował obawę przed trudnościami w znalezieniu takiej pracy lub nie potrafił udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Najczęściej w swoje szanse wątpili studenci kierunków artystyczno-humanistyczno-społecznych, a nieznacznie rzadziej słuchacze na kierunkach ekonomicznych, którzy z kolei najczęściej nie potrafili jednoznacznie wypowiedzieć się w tej kwestii.

Tabela 5. Ocena szans na rynku pracy (dane w procentach)

Odpowiedzi studentów	Techniczno- -ścisłe	Artystyczno- -humanistyczno- -społeczne	Nauki ekonomiczne
Znajdę pracę w wyuczonym zawo- dzie	82,2	64,2	61,9
Nie znajdę pracy w wyuczonym zawodzie	1,4	11,3	9,7
Trudno powiedzieć	16,4	24,5	28,4

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiadając na pytanie dotyczące tego, jakie perspektywy zatrudnienia oraz jakie korzyści z wykonywania wyuczonego zawodu dostrzegają studenci, należy stwierdzić, że choć występują pomiędzy nimi różnice w ocenach korzyści, jakie związane są ze studiowanymi przez nich kierunkami, to są to oceny zgodne z najczęściej deklarowanymi w danych grupach motywami wyboru określonych kierunków kształcenia. Najczęściej wskazywanym przez wszystkich studentów motywem wyboru kierunku kształcenia były czynniki o charakterze merytorycznym i podobnie dla wszystkich, jedną z najczęściej deklarowanych korzyści wykonywania zawodu zgodnego z wykształceniem jest możliwość rozwoju i samorealizacji. Ponadto można zaobserwować, że wśród studentów kierunków techniczno-ścisłych częściej występuje przekonanie o tym, że ich zawód wiąże się z korzyściami finansowymi oraz że bez trudu znajdą zatrudnienie po wejściu na rynek pracy.

Gotowość do powtórzenia wyborów edukacyjnych

Ostatnim podejmowanym problemem są deklaracje studentów dotyczące gotowości powtórzenia dokonanych przez nich wyborów edukacyjnych.

Dane zamieszczone w tabeli 6 pozwalają dostrzec wyraźne różnice pomiędzy deklaracjami badanych odnośnie do gotowości powtórnego wyboru Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz do ponownego wyboru obecnie studiowanego kierunku. O ile w odniesieniu do decyzji o wyborze uczelni wskazania badanych są względnie podobne i wskazują na umiarkowaną gotowość do powtórzenia wyborów, o tyle wskazania dotyczące kierunków są znacznie bardziej zróżnicowane. W tym wypadku są one bliższe rozkładowi odpowiedzi dotyczących oceny korzyści płynących z posiadania danego zawodu oraz szans na rynku pracy.

Studenci z grupy kierunków techniczno-ścisłych, którzy najczęściej wykazywali, że ich zawód wiąże się z korzyściami finansowymi, oraz nie spodziewali się trudności ze znalezieniem zatrudnienia, również najczęściej gotowi byłiby ponownie wybrać

Tabela 6. Gotowość do powtórzenia dokonanych wyborów edukacyjnych (dane w procentach)

Odpowiedzi studentów	Kierunek studiów					
	techniczno-ściśle		artystyczno-humanistyczno-społeczne		nauki ekonomiczne	
	uczelnia	kierunek	uczelnia	kierunek	uczelnia	kierunek
Tak	57,2	83,0	60,3	65,5	51,4	55,4
Ani tak, ani nie	20,7	7,1	17,2	12,6	27,9	12,5
Nie	22,1	9,9	22,5	21,9	20,7	32,1

Źródło: opracowanie własne.

studiowany obecnie kierunek. Wyraźnie rzadziej takie deklaracje składali studenci z pozostałych kierunków. Należy jednocześnie zwrócić uwagę na duże różnice w odpowiedziach studentów wskazujących, że nie powtórzyliby oni wyboru aktualnie studiowanego kierunku. W przypadku studentów kierunków techniczno-ściśłych deklarację taką złożyło niespełna 10% badanych, natomiast wśród studentów kierunków ekonomicznych odsetek ten był ponad trzykrotnie wyższy.

Próbując odpowiedzieć na trzecie z postawionych pytań, należy zauważyć, że gotowość do powtórzenia wyborów edukacyjnych bardzo wyraźnie różnicuje badane grupy studentów. Z jednej strony bardzo pozytywnym zjawiskiem wydaje się to, że w niektórych wypadkach ponad 80% studentów powtórzyłoby wybór kierunku studiów, jednak z drugiej niezwykle niepokojące jest to, że wśród studentów kierunków ekonomicznych postąpiłoby tak niespełna 56% badanych, a ponad 32% wybrałoby inne kierunki. Warto odnotować również, że pomimo tak dużych różnic w gotowości powtórzenia wyboru kierunku gotowość do powtórnego wyboru Uniwersytetu Zielonogórskiego jako miejsca studiów jest podobna wśród wszystkich grup respondentów.

Podsumowanie

Jak pisze Wojciech Jarecki, w idealnej sytuacji maturzysta powinien się decydować na wybór kierunku studiów na podstawie zarówno własnych zainteresowań, jak i uwzględnić wizję tego, co chciałby po studiach robić (Jarecki 2015). Zaprezentowane dane wskazują, że podstawowym czynnikiem wyboru kierunku studiów są czynniki merytoryczne, w tym również zainteresowania. Czy możemy jednak mówić o jakiejś wizji studentów na temat ich przyszłości? Wydaje się, że przynajmniej w części przypadków jest to możliwe. Studenci, deklarując motywów podjęcia studiów i wyboru kierunku, wykazują dużą zgodność ze społecznym postrzeganiem rynkowej przydatności poszczególnych kierunków kształcenia. Jednocześnie w podobny sposób definiują korzyści, jakie płyną z wykonywania pracy zgodnej ze zdobywanym przez nich wykształceniem. Wskazania

badanych w zakresie motywów podjęcia studiów, wyboru kierunku oraz oceny korzyści wynikających z pracy w wyuczonym zawodzie wydają się spójne. Widoczne w tych deklaracjach punkty wspólne z zasygnalizowaną na początku artykułu tendencją do postrzegania konkretnych kierunków studiów jako bardziej lub mniej rynkowych mogą również częściowo wynikać np. z wpływu rodziców lub znajomych. Możemy mieć tu zatem do czynienia z powielaniem przekonań wyznawanych przez tych ważnych innych. Nie przekreśla to jednak racjonalności i trafności podejmowanych decyzji edukacyjnych, tym bardziej że spójne są one z, ukształtowanymi przez doświadczenia trzech lat studiów, ocenami szans na znalezienie pracy zgodnej z wykształceniem oraz gotowością do powtórzenia dokonanych wyborów. Biorąc pod uwagę uzyskane wyniki i merytoryczny zakres analizowanych czynników, można przyjąć, że mamy do czynienia z dwoma rodzajami racjonalnych strategii edukacyjnych. Pierwszy z nich to strategie oparte na analizie rynkowej przydatności konkretnego wykształcenia. W tym wypadku przydatność definiowana jest jako maksymalizacja szans na znalezienie zatrudnienia oraz uzyskanie wysokich korzyści finansowych. Drugi rodzaj, to strategie oparte na chęci uzyskania pracy, która choć nie zagwarantuje wysokich zarobków, to będzie pracą społecznie pożyteczną i będzie nastawiona na pomaganie innym ludziom. W obu wypadkach racjonalność podejmowanych decyzji oparta będzie na, osadzonej na bazie motywów, realnej ocenie korzyści wynikających z posiadanego wykształcenia.

Bibliografia

- Antonowicz D., Krawczyk-Radwan M., Walczak D. (2011), *Rola marki dyplomu w perspektywie niżu demograficznego w Polsce (2010-2020)*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe”, nr 1/37, s. 87-105.
- Beck U. (2002), *Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Scholar, Warszawa.
- Inglot-Brzęk E. (2012), *Przemiany demograficzne a rozwój szkolnictwa wyższego w Polsce*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, z. 26, s. 216-229.
- Jarecki W. (2015), *Motywacje przy podejmowaniu studiów wyższych ekonomicznych*, „Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym”, t. 18, nr 3, s. 133-141.
- Lisowski K. (2016), *Elementy koncepcji badawczej i założenia metodologiczne*, w: *Młodzież w czasach nieufności. Studenci zielonogórcy o sobie i innych*, M. Zielińska, D. Szaban (red.), Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra, s. 16-23.
- Nyckowiak J., Kołodziej T. (2014a), *Doświadczenia zawodowe osób rozpoczynających studia na kierunkach społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego w kontekście niedopasowania behawioralnego*, „Rocznik Lubuski”, t. 40, cz. 2a, red. M. Zielińska, s. 137-152.
- Nyckowiak J., Kołodziej T. (2014b), *Doświadczenia zawodowe studentów pierwszego roku kierunków społecznych*, w: *Młodziżna politika: problemi ta perspektivi = Youth Policy: Problems and Prospects*, S. Schudlo, P. Długosz (red.), Shvydkodruk, Drohobycz-Przemysł, s. 372-378.
- Skarżyńska K., Gasparski P. (2001), *Motywy wyboru studiów psychologicznych: orientacje wobec studiów i zawodu*, „Przegląd Psychologiczny”, t. 44, nr 4, s. 445-461.

- Sławecki B., Wach-Kąkolewicz A. (2012), „*Chcemy pracy!*” – motywacje i oczekiwania studentów wobec uczelni ekonomicznych, „Edukacja Ekonomistów i Menedżerów: Problemy, Innowacje, Projekty”, nr 3 (25), s. 149-165.
- Zielińska M. (2016), *Studia jako element biografii życiowej studentów*, w: *Młodzież w czasach nieufności. Studenci zielonogórcy o sobie i innych*, M. Zielińska, D. Szaban (red.), Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra, s. 24-52.
- Zielińska M., Szaban D. (red.) (2016), *Młodzież w czasach nieufności. Studenci zielonogórcy o sobie i innych*, Oficyna Wydawnicza UZ, Zielona Góra.

PRZYPADKOWOŚĆ CZY RACJONALNOŚĆ – WYBORY EDUKACYJNE STUDENTÓW UNIwersYTETU ZIELONOGÓRSKIEGO

STRESZCZENIE: Prezentowany tekst jest próbą odpowiedzi na pytanie dotyczące racjonalności decyzji edukacyjnych podejmowanych przez studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego. Opierając się na danych uzyskanych w badaniu *Młodzież akademicka w czasach nieufności i zagrożeń cywilizacyjnych. Międzykrajowe badania porównawcze*, autor wskazuje na występującą u studentów różnorodność kierunków spójność pomiędzy motywami podjęcia studiów oraz wyboru kierunku kształcenia, dostrzeganymi korzyściami wynikającymi z wykonywania pracy zgodnej z wykształceniem oraz oceną szans na zdobycie takiej pracy, a także gotowością do powtórzenia dokonanych wyborów edukacyjnych. Spójność pomiędzy tymi elementami może wskazywać na stosowanie przez studentów przemyślnych strategii edukacyjnych opartych na racjonalnej ocenie korzyści wynikających z dokonanych wyborów edukacyjnych.

SŁOWA KLUCZOWE: motyw podjęcia studiów, strategie edukacyjne, wybory edukacyjne.

RANDOMNESS OR RATIONALITY – THE EDUCATIONAL CHOICES OF THE STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF ZIELONA GÓRA

SUMMARY: The present text is an attempt to answer the question concerning the rationality of educational decisions taken by the students of the University of Zielona Gora. Based on the data obtained in the research *Academic youth in times of distrust and civilizational threats. Cross-National comparative research*, the author points to the consistency that appears between motives to study and choice of the field of study, the perceived benefits of work in line with education and assessment of the chances of getting such work, and readiness to repeat the educational choices. Consistency between these elements can indicate that students use well-thought-out educational strategies based on rational evaluation of the benefits of educational choices.

KEYWORDS: motives to study, educational strategies, educational choices.